

Posljednji dar Milana Pavelića

Hrvatskoj javnosti ne treba predstavljati O. Pavelića, on joj je općenito dobro znan sa svojim zbirkama pjesama, koje su osvojile zanosom i ljepotom toliko srdaca. Sada leži on već više mjeseci teško bolestan i pun odanosti Božjoj dobroti čezne za vječnim visinama, u koje se toliko puta zalijetao i tako nam ih živo predočivao u svojim pjesmama. Ali još i danas misli on na svoju braću širom domovine, želi im učiniti nešto dobro, pa je skupio svoje ponajbolje pjesme zadnjih dvadesetak godina, dao im naslov: Pod okom Gospodnjim, i pruža ih svima, osobito dragoj mladosti, koju bi htio ovim pjesmama zanijeti za sve veliko, lijepo i uzvišeno. Ljepota, priroda, narod, krepost, vjera, Bog, to su ideali, koje on preporuča i uzdiže, i to na pravi umjetnički način, silnom snagom, misaonošću, osjećajem, bezbrojem pjesničkih slika, sjajnom formom i jezikom. Ali ovi retci ne će da budu kritika ni da traže odlike Pavelićeve umjetnosti, nego samo upozorenje, na ovu prekrasnu zbirku, osobito religiozne lirike, što će naskoro izaći, a naručivat će se kod Uprave »Života«, Zagreb I/147, Palmotićeva 31.

A da se vidi, što ima u zbirci, iznijet ćemo iz nje nekoliko pjesama, pa neka čitalac osjeti njezine odlike i odredi joj mjesto u našoj poeziji.

Ime je zbirci »Pod okom Gospodnjim«, t. j. pjesme, koje su nastale pred Bogom, u njegovoj nazočnosti u razmišljanju i molitvi — religiozne pjesme.

Dijele se u 6 odsjeka. »Uz boju svirku« je podnaslov prvog dijela. To je pet pjesama iz rata, s njegovim obilježjem: tjeskoba, bol, stradanja, zato ih pjesnik i zove lamentacije: »Počinje tužaljka jednoga Hrvata«. Te su pjesme vrlo snažne — mišlju i osjećanjem, s mnogo rodoljublja, a formom sasvim dotjerane. U donjoj pjesmi iza realističnog uvoda s vrapcem, pjesnik iznosi svoje boli i tuže, a kome da se uteče za utjehu? — Kome drugome nego majci, na koju pjesnik tako često misli, pa njoj tuži jade patnika u ratu, a s njima i svoje:

ŠTO ČEKAM

Rijeka 1915.

Studen i suton. Iza dažda krepka
Tek roska hladno. Uz moj prozor vani
Na mladoj, vitoj, krošnjatoj platani
Crnogrud vrabac podvrh grani tepka,
List žuti na se malim vuče kljunom,
Miri se, guri, glavu heri trunom
I sklapa oči. Listak tiho trepka.

Ušnulo sve je, tek se kadšto glasi
Pločnikom štopot: teških nogu sjeta
Bulvarom mrtvim tromo dolje šeta
I žižke tople u srcima gasi.
Vlada je sad u gospodara glada;
Ulice prazne nekad sita grada
Ne kikoću se. Sveđe hladno kvasi.

Uz prozor sjedim. Misli ukočene,
A osjećanje puno hlada grka
Ko u Kvarneru teška voda mrka,
Što na dnu sve joj bure staložene.
To grmnu negdje il je top na Soči,
Gdje krvlju našom proključaše stijene.

Skamenjen sjedim ko da me i nije,
Tek bola blijeda svoju cvili notu
I pripijeva mi: Još si u životu...
Dok mirna k meni prikaza se vije
Ko platno bijela; ispod milog čela
Plamečka dva joj jasnomodra sjela,
I pita mene: — Sinko, kako Ti je?

— Gore neg vrapcu meni ti je, mati,
Gore neg vrapcu vani na platani
U hladnoj vlagi pod listom na grani.
Drugove moje brzi voze hati
Niz put nedohod k vječnim dvorovima,
A ja opijela moram pjevat njima...
Što čekam i ja?

— Grješniji si, pati!

Ali njegovi najintimniji osjećaji, najjače misli i zanosi bez sumnje su u onima »Pred oltarom«.

Tu je na prvom mjestu pjesma »Glas«, koja će biti najmisao-nija, najličnija i najjača u svoj njegovoj lirici, jer je pisana krvlju njegova srca. Taj je »Glas« zov Božji u njegovu potpunu službu za svećenika. Čitajte polako i pomno, prenesite se u osjećaje mladića željna života i ljubavi, kojeg Bog zove na život žrtve i svoje milosti. Pjesma je divna, treba je samo razumjeti.

GLAS

Još rasto sam u gorama
Ko korov sićušan,
Kad prvi put se javio
U djetinji mi san
A bio tih

Ko tihi dah
Kad grudi stisne strah;
Il kao šum
Uz koji snijeg
Na mirni pada brijeg,

Il matičin
 U suton poj,
 Kad sutra van će roj.
 Još malen, nisam shvaćao,
 Od mene što bi rad
 Taj glas, što samo šaptao
 I strah i čar i jad.

Narastoh, krenuh kroza svijet
 Sa dušom procvalom,
 Sa dušom punom ljubavi,
 A ne znah, kud bih s njom.
 I dođe on
 Ko lahor lak,
 Kroz crven cvjetni mak;
 Sad topao
 I sladak, jak
 Ko pun slavuja mrak;
 Sad kao cvil
 Odbijenog čeznuća ljubavnog
 Tad svi mu zvuci sliše se
 U snažni skladni zvon
 U meni sve se kidalo,
 Dok zborio je on:

»O dijete moje, prijegora
 I bola hoću tvog,
 Darovat sebe valja ti
 Ko janjca žrtvenog.
 Za svijet je spas
 U žrtvi tek,
 Al grk je njezin lijek;
 Tvoj mnogi drug,
 Ko i ti zvan,
 Od zemlje sved je pjan...
 Uzleti ti
 I meni poj,
 O mili sinko moj!
 Prevrni čašu srca svog
 I žrtvuj ljubav tu,
 I višom ja ću ljubavlju
 Do vrha nalit nju.«

I podoh srce lomeći
 I moreć mladi bijes,
 Ko suvad sebe bacajuć
 U živi Božji krijes.
 A žrtva ta
 Ko meda plast

U grudi sasu slast;
 Taj suškov grozd,
 Na oltar žet,
 Darova vina cvijet
 I jači plam
 Neg ženski čar
 I sav zemaljski žar.
 Ko gnijezdo sreće propjevo
 Mog srca cvjetni žbun:
 O Bože, slatke gorkosti
 I gorke slasti pun!

Moj Bog me je zaodio
 Odijelom čudesnim,
 Da Sunce Njemu žrtvujem
 I gladne hranim njim,
 Pa zove me
 Ko kišna kap
 Il šuman gorski slap;
 Sve doziva
 Ko ptičev cik
 Il snažnog orla klik;
 Ko djetinjih
 Ustašca hak
 Il muški povik jak.
 S visoka sada glasa se,
 Sad uz uho je tih,
 U samim sad je grudima
 I pjeva posred njih:

»O dijete moje, željice
 Izvrnuše ti red:
 Sve sićušne, tek vapiju
 Ne mene, već moj med.
 Raširi njih
 Do beskrajja,
 Da napunim ih ja,
 I jurni tad
 Ko srčan lav,
 Za braću daj se sav;
 Put Rana pet
 Uperi let
 Na zvijezde dodi svet.
 U dolove, na visove
 Po stazi krvavoj,
 Gorčinu križa gutajuć,
 O mili sinko moj!«

... Zaglušivana muziko
U trci žića mog
Moj strahu, jade, milinje,
Što moj te diše Bog!
O zovi, zov'
Ko bijelac val,
Kad strasno grli žal,
I prijeti ti
Ko trus i grom

U vihru pomamnom,
Progoni me
Ko sveti prut
Na trnja puni put:
U bezdanu preduboku,
Gdje poniznost se skri,
Na goru čiste ljubavi
Gdje srce mrući zri!

Još više topline i nježnosti nego u toj prvoj ima u ovoj: »Duhovno mlijeko«. Ova je isto tako lična, a pjesnik pokazuje na sebi najmilijim prizorima iz Sv. Pisma, što mu je sve Bog učinio u životu, kako ga je upravo napajao mlijekom svoje milosti.

DUHOVNO MLIJEKO

Zar na čelo Ti mi, čežnjo mojih dana,
Stavi ruke lijepe, bijela dva ljiljana?
Duša mi ustrepta od miline mirne
Kao mlada grana, kad je lahor dirne.

Zašaputa pjesan, s koje u samoći
Srh je slatki prošo betlehemskom noći,
Kad Te digla Mati posred zimske studi
Kao proljet sunce, što joj kiti grudi.

Ovčicama neba niza svilna runca
Spustile se zrake moga blagog Sunca,
Kroz njih teče mlijeko krotkoga veselja
U sva suha usta gladnih mojih želja.

I ja bivam jedno ono čedo malo,
Utrudenu štono sa srca Ti cvalo,
Dok u veljem lišću krupne smokve redom
Suzile su nježnim razdragane gledom.

Pokraj Tebe stupam, a u mojoj ruci
Maslina se srebri, razliježu se zvuci
Žarkoga: »Hosana!« malo srce kuca
Puno poput zrelog ogrozdova puca.

Lagan kao dašak, tih ko nebo modro
Čahuru mi tijela duh polako prodro,
Kao leptir k Tvojim grudima se vije,
S njedara Ti nektar malom usnom pije.

Napajaj me tako, čežnjo mojih dana,
Toplim, zlatnim mlijekom snježanih ljiljana,
Štono hrani vatru, s koje ko u raj
Gorjela su srca učenika dvaju.

Među najuspjelije čitave lirike Paveličeve ide pjesma Lan. Muzikom, simbolikom i slikama sjeća živo na Verlaine-a, ali nije odmjev Verlaine-a, jer je njeđa Pavelić upoznao potanje nešto kasnije, nego izlazi iz slične duše. Pjesmu će teško razumjeti, koji ne znaju, kako se lan pripravlja i sprema, dok ne postane od njeđa platno. Svaki verz bi trebao zapravo čitav komentar, ali zasada neka dostaje to: pjesnik na lanu crta svoj život: kao lan nikao u polju, pognuo se prema zemlji, bol ga čistila i trla — dok nije poput lana-oltarnika postao Božji svećenik.

LAN

Oj lan sam, lan ja, tih i sitan lan;
U ran sam dan o nebu snio san.
Tad lijep se leptir mene hvatio,
S nebesa oči k tlu mi svratio.
Kad na rad pošla blijeda seka bol,
Iščupala me, u svoj vrgla dol.
Tu potok me je vlagom morio,
Od žege tu sam često gorio.
Već mislio sam mrakom obavít,
Da pretrgla se mog života nit.
Al razbadrih se tad u mukama
U nekim jakim, mekim rukama.
U trlici me krenuše da tru,
Od trica čiste, vlače, predu, tku.
Polijevali me nagli mlazovi
I tuklo drvo, mili mrazovi.
Kud miven, bijen tu omekšah, tud
I krojit, bosti stadoše me svud.
Sve leđima mi mravci miljeli,
Svi končići su tiho cviljeli.
Sad stalno smrtni čekao sam čas,
Kad — probudih se bijel i lagan vas.
Svi majevi su cvali, pjevali
Sunčanu rosu na me lijevali.
Oj lan sam, lan u platno izatkan,
Pun veće sreće no u ran mi dan.
Čeznuće sad je mojim danima
I nebo — Janje med ljiljanima.
Tek jedna još me vazda bridi brid:
Nevrijednosti me moje jače stid,
Gdje moji sni izvršili su se,
Gdje oltarnik ti postah, Isuse...

Pavelić je proživljavao u punoj mjeri mladenačke borbe i krize i tada će se razumjeti znatno bolje njegove pjesme, osobito prva zbirka. Ali pobožnost Majci Božjoj bila mu je uvijek mila, već s estetske strane — Mariji on pripisuje i zahvaljuje svu vrijednost svog života. Zato i u ovoj zbirci ima razmjerno mnogo pjesama Majci Božjoj pod naslovom: »Naša Gospa«. Jasno, iskreno i jednostavno priznaje on sve Mariji u ovoj pjesmi:

NEOKALJANOJ POMOĆNICI

Pastirče sitno bijah ja,	Da bijednik ja sam, dobro znam
Kad za Te doznah, Bezgrješna,	Al ruku Tvoju osjećam:
I maštom gledah lik Ti bijel,	Ta ruka vije jaki luk,
Bernardicu i Masabjel.	S kog dršće u mom srcu vuk.
Kad majku smrt mi ugrabi,	O znadem, znam u bijedi svoj,
Tad na san meni dođe Ti,	Da silni Bog je ipak moj,
S Tvog oka u taj jad mi prijek	I znam, da Njeđa ubogar
Slatkoće pun se prosu lijek.	Po Tebi primih ko Tvoj dar!
U hladnoj školi, neharan,	Zahvalnosti me tišti dug,
Sa uma smetnuh dragi san,	Što vraćam, to je gotov rug:
Al tada padoh u bolest,	Pjesancom kojoj djetinjom
I Ti mi s nova vrati svijest.	Tek hvalit znam na daru Tvom.
Ti uze s mene bol i grijeh	Kad vratit eto nije čim,
I ne mareć, što takav bjeh,	Za hvalu s molbom dolazim:
K oltaru još me uzdignu,	Neokaljana Tkaljo čuj,
Da Sinu Tvomu služim tu.	Ti na svoj stan mi srce snuj!
Tu Krist mi otkri, višnji Gost,	Nek potkom bude poniznost,
Svu sitnu moju sebičnost,	A osnovom prostodušnost;
Od stida nisko prignut stah	Izvezi na njem Kristov lik,
Pa samo Tebe zвах i zвах:	Tim platnom pokrij žrtvenik.
»O Zvijezdo mora, kroz oblak	Pa kada dođem, Bezgrješna,
Dobacuj zrake u moj mrak,	Dat srce to ću Tebi ja,
Nad srcem svojim daj da bdim,	Taj nekadanji ćilim hud,
Da u njem se ne utopim!«	Ko uzdarje Ti za Tvoj trud.

U ovoj zbirci ima 5—6 naslova s imenima mjeseci, od kojih su neki u odjelku: »Bog među nama«. Pjesnik je želio obraditi pjesnički ovako sve mjesece, ali nije dospio. Tako u mjesecu travnju, opisuje krasno uskršno raspoloženje.

TRAVANJ

Sa ive svilna maca	A zvona zvone, zvone.
Već zlato na tla baca.	Svuđ zvuci im romone;
U bašču preko plotu	Put gorske zuje kose
Lepirak plav se mota,	I biser natrag rose
Sunčane zrake sijevaju,	Na mlade grane zelene
U cvijeće hum odijevaju.	I bude šumom jelene.

O dušo moja snena,
I za te evo trenu,
Sa tala otisni se,
U plave leti vise
Na ovim dragim zvucima
Ko jelen k bistrim vrucima.

Gle tamo Prijatelja:
Božanskog Učitelja
U uskrsnuća sjaju;
U očima Mu sjaju
Ko posred cvjetnih proljeća
Krasote sviju stoljeća.

A Srce silno ono
Ko višnje zvoni zvono
I zove, zove k luci.
O vozite me, zvuci,
Božanskim ovim strujama
Na slatkim Alelujama!

Prekrasan je realizam i prava poezija u prve tri strofe slijedeće pjesme, kao onda primjena na život čovječi — i napokon na Majku Božju, čija smrt i polazak u nebo se slavi u kolovozu.

KOLOVOZ

Pripiče sunce, škripi voz,
Kola su snopova puna,
Stozi uz gumno u okrug
Gumnu su od zlata kruna.

Oči su mnoge vlažne tu,
Usta su bolna i niema,
Misnik tek pjeva svečano,
Pšenicu Gospodnju sprema.

Pjevaju kos i šturak crn,
Pšenica vrše se, vije,
Znoj se ko zadnji blagoslov
Vrh dara Božjega lije.

Crkva ko majka grli sve,
Žive zbog rastanka tješi,
Za duše mrtvih vapije,
Nekima od njih se smieši.

Majka do gumna prilazi,
Smieškom sve svuda veseli,
Reko bi: isto zrnje joj,
Premile poglede želi...

U nebo svoze anđeli
Vozova na milijune,
Bezsmrtnom živom pšenicom
Žitnice nebeske pune.

Sav nam je život kolovoz,
Groblja po zemlji su gumna,
Na njih ko snoplje vazda smrt
Svozi nas iz svieta šumna.

Trojednog Sunca blaženstvo
Napunja duše u raji,
Pjevaju svetci, duhovni
U veličanstvenom sjaju.

Serafi Gospu uznose
K najvišem visu vrh neba,
Od nje svud nježnost liva se;
Majka i u nebu treba...

Biser religiozne poezije je slijedeća pjesma. Malo je tamna, ali to tajinstvenija, sugestivna i prenježna. Majka Božja na razne načine pita ranu nad Srcem Isusovim, zašto je ona tu, a ta odgovara u raznim oblicima, da ju je ljubav prema ljudima proizvela.

RANJENO SRCE

Na kamen leden blijeda je sjela
Kraljica neba Marija;
Na kamen leden blijeda je sjela,
Mrtav na krilu njenu Gospodin,
Pusta ispod nje drijema Kalvarija.

»Čemerna ružo, rano na boku,
Od šta si tako velika,
Čemerna ružo, rano na boku?«
— Tvrdo je nešto paralo mene,
Majko, ah tvrde od ljuta čelika.

»Rumeno slovo, kamo si zašlo —
Od straha staje misao —
Rumeno slovo, kamo si zašlo?«
— Nemilo neko mene je Majko,
Dublje neg Longin kopljem zapisao.

»Krvava ptico, s pregrdnim kljunom
Grudma si svetim šinula,
Krvava ptico, s pregrdnim kljunom!«
— Ljubav je kljun mi oštrila, Majko,
Ona ga čak i u Srce rinula.

»Ljubavi strašna, čemu to stvori?
Srce si Božje probila!
Ljubavi strašna, čemu to stvori?«
— Da sve zanesem, trebalo još mi
Ranjeno Srce, sad sam ga dobila!

»Božji ljubimci« je naslov petog odjelka. Nježna i krepka je ova u čast svetom Stanku:

POLJSKOMU ORLIĆU

Dječaće vedri, rascvaloga lica,
Hitar i živ ko lane kakvo mlado,
Krepak i srčan ko David pastirče,
Što je kod stada i lava nadvladalo!

Otac je mržnje bratu Ti okivo
Srce u crnu, okrutnu tvrdoću,
Bjesnio on je, al vrlina Tvoja
Od lava jaču svladala je zloću.

Nevinost mila ko miris jasmína
Iz proljetnog Ti cijelog bića bije,
Oči ti mlade, pune lijepe duše,
Cvjetaju kano tamne ruže dvije.

Svijet zborio je — kao što već znade — :
Taj stvoren je da uživa miline,
Pa čemu glavu odvraća od cvijeća
I čemu gleda nekud u visine?

A Ti si gledo put blaženih strana,
Gdje cvate cvijeće drukčijega sjaja,
Gdje blista Majka bjelija od krina
I Djetešce iz njena zagrljaja.

Slušao njih si: Isus sborio Ti,
Ljepši neg sunce u najljepšem danku,
Grlio on Te, On Ti cjelov dao,
Cjelovom srce odnio je Stanku.

Malomu Bogu s nježnih grudi onih
Srce je Tvoje pjevajući tuklo;
Na zemlji tuđin, umiruć od želja,
Poletio si, kud Te ono vuklo.

Orliću poljski, Marijino dijete,
Premalen za Te svijet bijaše cio,
Hostijom hranjen iz andelske ruke
Za veće stvari Ti si rođen bio.

Moli za srca Hrvatske nam mlade,
Nek budu veća od ovoга svijeta,
Da Ljubav vječna grije ih i k sebi
Privlači poput čarobnog magneta.

Među najuspjelije pjesme Pavelićeve ide i ova: »Otac Fidelis«. Pjesnik želi da pogodi priprosti nježni ton sv. Franje i to mu uspjeva, sve je toplo i srdačno.

OTAC FIDELIS*

Čelija mala mnogo dugih dana
Pitala: gdje je?*

I »Gospa Lurdska« širom naših strana
Pitala: gdje je?
Pitala crkva s večera i rana:
Otac Fidelis gdje je?
Sinoć im neko prošaptao istom:
Otišo on je s listopadskim listom.

* Mladi kapucin. Djelovao na Rijeci, umro u Varaždinu 26. X. 1913.

** Pobožni listić.

Isko je lijeka, gdje mu blizu sniva
Majčica mila,
Gdje zvuči »kaj« ko biser s niza živa
O vratu vila,
Humove, ravni gdje ljepota skriva
Ko nježne grudi svila,
Gdje nikad, ni za ponajcrnjih tmuša
Zamrla nije hrvatska nam duša.

Zaludu bješe. Rudilo mu lice
Ko listu svelom;
Ugasile se oči — potočnice
Pod ljiljan-čelom.
K sprovodu došle kano nevjestice
U rumenom i bijelom
Mrazove seke. Hum se digo zatim,
Osipan lišćem ružičasto-zlatim.

Fidelis tihí, u svem Bogu tako
Do kraja vjeran!
Rad sam Te gledó, žarkom željom kako
Mučen i tjeran
Dane i noći radiš svejednako,
A sved bezazlen, smjeran
Ko bratac Leon, mirno ono lane,
»Ovčica Božja« svetog oca Frane.

Dnevi Ti bjehu puni, dobri zvuci
U žiću bonu:
Ko cvrčak, Svecu pjevajuć na ruci
Pjesancu onu,
Pjevo si i Ti radujuć se mucí,
Al slabo tijelo klonu.
Kao kad sviće lijepi dan izà sna
Lađacko k Tebi smrt je došla krasna.

Reko bih: mlijeko probilo joj s krila,
Nebo sa zjena.
Krotki Ti smiešak oko usna slila,
A istog trena
Na tople drugi Tvoju dušu vila
Mekana ruka njena.
Nebeskom ona hrlila modrinom,
Mirisnim duša cvjetala Ti krinom.

O. Pavelić je radio ponešto i u direktnoj pastvi među dušama. Tako je upoznao iz daleka neku nevinu mladu dušu, nije je pravo ni vidio, kamo li joj znao ime, ali osjetio njezinu nevinost, plemenitost i polet, u njem se pobudio očinski svećenički osjećaj divljenja nad ljepotom te duše, te pjeva o tome ovo:

PRIČA O DJETETU

Ko uz violinu s kneževskoga grada
Zvuči tiha priča o djetetu nekom,
S kojeg skladno bije lijepa svetost mlada
I privlači k Bogu svojom vlašću mekom.

Imena mu ne znam, tek mu nazreh lice
I rascvale na njem bijele jorgovane,
Oči njegove se trenom nehotice
Ukazaše meni tek jednom sa strane.

Malko se viš prsi ruke sklopljene mu
Bijelile ko tornjić crkvice na brijeću,
Crnila se iz njih zrnca krunice mu
Ko kupine kasne u prvome snijegu.

Svake zore rane stalnom čežnjom zvala
Hostija ga bijela k božanskomu viru,
Bezazlena usta njoj se otvarala
Ko karanfil mali nebeskom leptiru.

Glasa mu ne poznam, ipak mi se čini,
Da je blizu mene katkada proluto,
Ko potočić bistri u svetoj tišini,
Sav djetinji tako, tepajuć šaputo.

Kroz taj šapat sva je duša provirala,
Prozirnija i od zraka vrh planina,
Isusom je malim mirisala, cvala,
Grlila ju vazda ruka Marijina.

Putovalo dijete posred zlih vremena
Noseć sve krasote duše neumrle
Kano povik protiv prostote i žena,
Što bez stida javno polugole hrle.

Išlo je ko svibanj posred ovih zima,
Budilo ljupkoćom mnoĝa srca mrtva,
Pelo se ko janje k svetim visovima,
Da s Isusom za nas umire ko ŝrtva.

Otkud ono došlo, kuda li se djelo?
Ne znam, tek se jednom kao u snu meni
U nevjesti Boŝje ruhu prividjelo
I takvo mi ŝivi sved u uspomeni.

Gdje uz violinu s kneževskoga grada
I sad zvuči priča o djetetu nekom
S kojeg skladno bije lijepa svetost mlada
I privlači k Bogu svojom vlašću mekom.

Ove dvije strofe na koncu su pjesnička fikcija ili pjesnikova želja.

Isko je lijeka, gdje mu blizu sniva
Majčica mila,
Gdje zvuči »kaj« ko biser s niza živa
O vratu vila,
Humove, ravni gdje ljepota skriva
Ko nježne grudi svila,
Gdje nikad, ni za ponajcrnijih tmuša
Zamrla nije hrvatska nam duša.

Zaludu bješe. Rudilo mu lice
Ko listu svelom;
Ugasile se oči — potočnice
Pod ljiljan-čelom.
K sprovedu došle kano nevjestice
U rumenom i bijelom
Mrazove seke. Hum se digo zatim,
Osipan lišćem ružičasto-zlatim.

Fidelis tihi, u svem Bogu tako
Do kraja vjeran!
Rad sam Te gledo, žarkom željom kako
Mučen i tjeran
Dane i noći radiš svejednako,
A sveđ bezazlen, smjeran
Ko bratac Leon, mirno ono lane,
»Ovčica Božja« svetog oca Frane.

Dnevi Ti bjehu puni, dobri zvuci
U žiću bonu:
Ko cvrčak, Svecu pjevajuć na ruci
Pjesancu onu,
Pjevo si i Ti radujuć se mucí,
Al slabo tijelo klonu.
Kao kad sviće lijepi dan izà sna
Lagacko k Tebi smrt je došla krasna.

Reko bih: mlijeko probilo joj s krila,
Nebo sa zjena.
Krotki Ti smiešak oko usna slila,
A istog trenu
Na tople drugi Tvoju dušu vila
Mekana ruka njena.
Nebeskom ona hrlila modrinom,
Mirisnim duša cvjetala Ti krinom.

O. Pavelić je radio ponešto i u direktnoj pastvi među dušama. Tako je upoznao iz daleka neku nevinu mladu dušu, nije je pravo ni vidio, kamo li joj znao ime, ali osjetio njezinu nevinost, plemenitost i polet, u njem se pobudio očinski svećenički osjećaj divljenja nad ljepotom te duše, te pjeva o tome ovo:

PRIČA O DJETETU

Ko uz violinu s kneževskoga grada
Zvuči tiha priča o djetetu nekom,
S kojeg skladno bije lijepa svetost mlada
I privlači k Bogu svojom vlašću mekom.

Imena mu ne znam, tek mu nazreh lice
I rascvale na njem bijele jorgovane,
Oči njegove se trenom nehotice
Ukazaše meni tek jednom sa strane.

Malko se viš prsi ruke sklopljene mu
Bijelile ko tornjić crkvice na brijegu,
Crnila se iz njih zrnca krunice mu
Ko kupine kasne u prvome snijegu.

Svake zore rane stalnom čežnjom zvala
Hostija ga bijela k božanskomu viru,
Bezazlena usta njoj se otvarala
Ko karanfil mali nebeskom leptiru.

Glasa mu ne poznam, ipak mi se čini,
Da je blizu mene katkada proluto,
Ko potocić bistri u svetoj tišini,
Sav djetinji tako, tepajuć šaputo.

Kroz taj šapat sva je duša provirala,
Prozirnija i od zraka vrh planina,
Isusom je malim mirisala, cvala,
Grlila ju vazda ruka Marijina.

Putovalo dijete posred zlih vremena
Noseć sve krasote duše neumrle
Kano povik protiv prostote i žena,
Što bez stida javno polugole hrle.

Išlo je ko svibanj posred ovih zima,
Budilo ljupkoćom mnoga srca mrtva,
Pelo se ko janje k svetim visovima,
Da s Isusom za nas umire ko žrtva.

Otkud ono došlo, kuda li se djelo?
Ne znam, tek se jednom kao u snu meni
U nevjeste Božje ruhu prividjelo
I takvo mi živi sved u uspomeni.

Gdje uz violinu s kneževskoga grada
I sad zvuči priča o djetetu nekom
S kojeg skladno bije lijepa svetost mlada
I privlači k Bogu svojom vlašću mekom.

Ove dvije strofe na koncu su pjesnička fikcija ili pjesnikova želja.

U posljednjem odjelu s naslovom »Priče«, imamo opet nekoliko prekrasnih pjesničkih tvorevina prvoga reda. Donosimo ovdje samo posljednju. Događaj je potpuno istinit, iz života.

VESELA

PRELJA

Prela Nada
Djeva mlada,
Kraj povjësma
Zuji pjesma:
»Oja, oj!«

Dò duvara
Majka stara
Škrinju gledi,
Slaže, redi
Ruho njoj.

S puta ćaća
Već se vraća,
S kola fino
Skida vino,
Stvari snop.

Skoro momku,
Vrijednom Tomku,
Bit će Nada
Žena mlada —
Oja, hop!

Sveta Kata,
Sniježak hvata.
Kraj povjësma
Šuti pjesma
Vesela.

Što će prelja
Bez veselja?
Što joj sluša
Lijepa duša?
Bog je zna.

ISUS ZOVE

Gle, van sela
Hramka bijela,
Moleć djeva
Suze lijeva
U njem sad.

»Spase ljudi,
Majci s grudi,
Tvoje zjene
Biju mene
Kao grad.

»On mi mio
Omilio
Ko jug ptici
Lastavici
Pod jesen.

»A kad splele
Vijence bijele
Za pir druge,
Crne tuge
Postah plijen.

»Zar da tako
Ranim jako
Njega, svoje?
Udar to je
Srcu prijek!«

Moli, kuka,
A sred muka
Glasi lete:
— K meni dijete
Zauvijek!

PISMO

»Majko, očel!«
Pisat poče,
Pa ko rosu
Sjajan prosu
Suza niz.

»Jao, jada,
Što vam zada
Kao niko
Stvor toliko
Vama bliz!

»Bola sto mi
Srce slomi:
Isus zvao,
Zvati stao
Pred sam pir.

I što znadoh?
Bježat stadoh
K samostanu,
Tu mi svanu
Žuden mir.

»Žalim onu
Ljubav bonu:
Sve mi žiće
Mio bit će
On i vi.

Vijek ću s vama
Molitvama
Bit ko sada.
Zbogom. Nada.
Vaša kći.«

U BOLNICI

Krajem grada
Spram zapada
Pala sjeta:
Bolna svijeta
Tu je stan.

Tu se znoje,
Tud se roje
Kano pčele
Sestre bijele
Noć i dan.

Među njima
Anđel ima,
Kakva nije,
Zovu svi je
»Veselom«.

U svem vaju
Bolni sjaju,
Kad je vide,
Gdje im ide
Dvoranom.

POSLJEDNJA
ISPOVIJED

»Strah me toga,
Što ni Boga
Strah me nije,
Najveći je
To mi grijeh!

Žrtve tvoje
Plaća to je,
Još te veća
Čeka sreća
Ovaj mah.«

Minu rane,
Kuda kane
Lijek joj s ruku,
Svaku muku
Blazit zna.

U srcu mi
Radost šumi,
Pred smrt, jao,
Čak me stao
Hvatat smijeh!«

Primi tajne
Oproštajne
I od krasne
Smrti gasne
Oko njoj.

S njima pati
Kano mati,
Sved se smiješi,
Sve ih tješi
Vesela.

»Nek ti klikće«,
Svećenik će,
»Duh iz grudi,
Mirna budi,
Ostav' strah.

A sve bliže
Slatka stiže
Pirna pjesma
Od povjesma:
»Oja, ojl«

To je, eto, nekoliko pjesama na ogled iz ove zbirke pjesnikove. Čitalac će lako osjetiti, ako ima dara, da je to zaista umjetnost, toliko snaže i zanosa, kakva se ne nađe svaki dan. Za konac navest ćemo još samo zadnju želju pjesnikovu, što ju je izrazio u pjesmi pokojnom svom prijatelju:

Za Josipovom treći danak cio
Uz pjesmu ševe krunčice sam plako,
Što prije mene svijet si ostavio;
Sad stid me, što sam sebičnjakom bio,
Rad Tvoje sreće tugovao tako.
I moje dugo već se trnu zjene,
Sa zemljom skoro rasti ću se i ja,
Sve želje su mi k vama uperene,
Još čas i ponijet drug će bijel i mene
U ocean, što višnjim Trojstvom sija.
O moli dotle za me i za bijedu,
Za lude, štono ijuču pred grobom,
Za hulna usta, za srca u ledu,
Za tigre, zmije, što nas kolju, jedu —
Još čas i ja se nadam molit s Tobom!

* * *

Kad je ovaj ogled bio već složen, o. Pavelić nas je ostavio... Nije mu se ispunila, kako je rekao, ta »mušica, da vidi još ovim zemaljskim očima posljednju zbirku štampanu«. Ipak se još u zadnjim časovima svijesti zanimao, dokle se došlo s tiskanjem i kolika će biti naklada. A i nije to bila samo njegova mušica, nego prava apostolska želja, da zanosi srca za sve lijepo i plemenito, na što je on upotrebljavao doista sve sile čitavog života, koliko je samo mogao.

O. Pavelić nije bio obični, prosječni čovjek. Bio je jak um, velike sposobnosti i inteligencije, te široke naobrazbe. To svjedoče duboke misli u njegovim pjesmama, člancima i njegovi uvijek živahni i zanimljivi razgovori.

Nije mnogo studirao po školama radi bolesti, ali je sam mislio o životu i njegovim pitanjima, te duboko proživljavao sve važnije probleme, što snalaze razumna čovjeka. I da je imao prilike, te sistematski studira filozofiju ili ma što drugo, bio bi postigao nešto veliko. No pozitivno njegovo znanje, osobito iz književnosti, narodne povijesti i narodnog života, te poznavanje jezika u tančine, bilo je vrlo opsežno, tu je bio nepresušiv. A ipak tako priprost i jednostavan, da i gdje koji od onih, koji su mu bili blizu, nisu godinama zapažali njegove svestrane superiornosti. Namještenosti nije mogao trpjeti, te je sam bio i u najvažnijim stvarima jednostavan, iskren i potpuno prirodan: što je mislio i osjećao, to je otvoreno i kazao.

A istom njegove moralne vrline dale su svemu ovome posebnu vrijednost i čar. I tu je bio naravan, bez traga himbe ili pretjeranosti. U mladosti je proživljavao bolno skepsu nad životom i svim njegovim vrijednostima, a vjerske sumnje mučile su ga tako snažno, da je često gorko plakao. No snažan um i Božja milost djelovali su, da se tu polako jasnilo i bistrilo, tako da je od muževne dobi upravo živio o uvjerenju o kršćanskim istinama kao kruhu svakidašnjem. To mu je sada bilo sve tako jasno, kao da je sve vidio i okusio, te se zgražao, kako može netko dugo vremena sumnjati i ne uvidjeti to. Sam je gledao sve duboko u svijetlu vjere, takvo mu je gledanje bilo već u krvi, druga priroda, te je i u zadnjim časovima, tek napola pri svijesti svodio sve na Boga i njegovo djelovanje. A njegov odnos prema Bogu u molitvi bio je srdačan i vrlo, vrlo čest.

S velikim je zanimanjem i sućuti pratio do zadnjeg časa sve potrebe duhovne i materijalne pojedinaca i naroda, svima bi bio rado pomogao, a osobito bi mnogo molio za to. Nekoliko dana prije smrti reče, da ga ne zanimaju novosti, tek bi rado čuo dobre vijesti o napretku Crkve i dobru naroda. Koliko je puta samo uzdahnuo radi bojazni od kiše i tuče, te žalio: »Bože, što će jadan narod!« A među zadnjim riječima, začuvši iza nekoliko dana suše kroz prozor kišu, reče tiho, već nemoćno: »Kiša . . . blaga kišica.«

Bilo je toliko toga lijepa i plemenita kod dragog o. Pavelića, da se ne može sve u kratko iznijeti, o tom bi se dala napisati lijepa knjiga, pa će čitatelji »Života« već imati prilike, ako Bog da, da čuju nešto više o tom doista Božjem svećeniku i snažnom kulturnom radniku.*

B. J.

* »Život« će se još u posebnom broju odužiti uspomeni svoga dugogodišnjeg suradnika, † o. Milana Pavelića D. I. — Na p. Ur.